2017-13-RE

CAUSA 2017-13-RE
(Rebés Ventura c/ Rebés d'Areny-Plandolit)

Número de registre 113-2017. Recurs d'empara

Sentència del 14 de juliol del 2017

BOPA núm. 49, del 26 de juliol del 2017

En nom del Poble Andorrà;

El Tribunal Constitucional;

Atès l'escrit presentat i registrat al Tribunal Constitucional, el 9 de març del 2017, per la representació processal dels Srs. Julià i Guillem Rebés Ventura, mitjançant el qual interposa un recurs d'empara contra la sentència del 29 de novembre del 2016 i contra l'aute del 13 de febrer del 2017, dictats per la Sala Civil del Tribunal Superior de Justícia, per una presumpta vulneració del dret a la jurisdicció en diversos dels seus vessants, reconeguts a l'article 10 de la Constitució, i, atès que demana al Tribunal Constitucional que atorgui l'empara sol·licitada, que declari la vulneració del dret a obtenir una decisió fonamentada en Dret, que anul·li les resolucions objecte de recurs, que es retrotreguin les actuacions al moment anterior a la vulneració esmentada, "això és amb reposició dels recurrents en la plenitud dels seus drets", reconeixent així mateix que s'ha vulnerat el dret a un procés de durada raonable i indemnitzant els recurrents segons correspongui, incloent les despeses processals d'aquesta part.

Els recurrents també demanen que el Tribunal Constitucional suspengui els efectes de les resolucions impugnades fins a la resolució d'aquest recurs;

Vista la Constitució, especialment els articles 10, 41, 88 i 98 c);

Vista la Llei qualificada del Tribunal Constitucional, especialment el títol IV, capítol sisè;

Vist l'aute del Tribunal Constitucional del 15 de maig del 2017, que va admetre a tràmit, sense efectes suspensius, el recurs d'empara 2017-13-RE;

Vistos els escrits d'al·legacions presentats, el 31 de maig del 2017, per la representació processal dels recurrents, per la representació processal dels Srs. Xavier i Carme Rebés d'Areny-Plandolit i per la representació processal del Sr. Antoni Rebés d'Areny-Plandolit;

Vist l'escrit d'al·legacions presentat, l'1 de juny del 2017, per la representació processal de la Sra. Neus Rebés d'Areny-Plandolit;

Vist que la societat Guillemó, SA i que la Sra. Montserrat Ventura Robira no han presentat cap escrit d'al·legacions dins el termini atorgat;

Vistes les conclusions formulades dintre de termini per les parts i pel Ministeri Fiscal;

Escoltat l'informe del magistrat ponent, Sr. Dominique Rousseau;

1. Antecedents processals davant les jurisdiccions ordinàries

1.1. El 21 de juliol de 1997, per via de memòria testamentària hològrafa, la Sra. Montserrat Rebés d'Areny-Plandolit va atorgar uns llegats als seus nebots, entre els quals els recurrents, menors d'edat en aquell moment, concretament, una quarta part a cada un d'ells de la finca Bordeneuve, una quarta part a cada un d'ells de la cinquena part d'un ranxo a Colorado i una quarta part a cada un d'ells de les monedes d'or de la seva col·lecció.

1.2. El 7 d'abril del 2000, el Sr. Antoni Rebés d'Areny-Plandolit, pare dels legataris menors d'edat, va renunciar mitjançant sengles escriptures públiques a aquests llegats.

1.3. Els quatre germans de la causant es van adjudicar a parts iguals els béns esmentats, van alienar els terrenys i la finca Bordeneuve, mantenint el ranxo de Colorado dins de la titularitat de la societat Guillemó, SA, i pel que fa a les monedes, aquestes van desaparèixer.

1.4. Una vegada assolida la majoria d'edat i quan els recurrents van tenir coneixement d'aquests fets, van intentar arribar a un acord extrajudicial amb els quatre germans Rebés d'Areny-Plandolit per tal de recuperar allò que els hi havia estat llegat per la seva tia.

1.5. En no obtenir resposta de cap d'ells van instar un procediment judicial.

1.6. El 8 d'abril del 2015, la Secció Civil de la Batllia va dictar una sentència mitjançant la qual considerava que les renúncies haguessin hagut d'anar precedides d'una autorització judicial i, per aquest motiu, decidia estimar majoritàriament la demanda dels germans Julià i Guillem Rebés Ventura, declarar la nul·litat radical i absoluta de les escriptures públiques de renúncia als llegats i condemnar els demandats a retornar els llegats juntament amb els fruits i rendes produïts des del 22 de setembre de 1997, data de la defunció de la legatària, així com els interessos legals descrits en el tercer considerant de la sentència, condemnant exclusivament el Sr. Antoni Rebés d'Areny-Plandolit al pagament de les costes processals d'aquesta instància i també a pagar a cadascun dels seus fills 36.000,00 € en concepte de danys morals.

Per acabar, absolia la societat Guillemó, SA de tots els pediments efectuats al seu encontre.

Arran del recurs d'apel·lació dels Srs. Antoni i Neus Rebés d'Areny-Plandolit, la Sala Civil del Tribunal Superior de Justícia va estimar l'excepció de manca de litisconsorci passiu necessari i va declarar la nul·litat de la sentència del 8 d'abril del 2015, retrotraient les actuacions al moment de la presentació de la demanda per tal que la Sra. Montserrat Ventura Robira participés en el procediment. No obstant això, la Sala Civil declarava la conservació de totes les altres actuacions processals que no estaven afectades per tal que la Batllia dictés novament una sentència el més breument possible.

El 6 d'abril del 2016, la Secció Civil de la Batllia va dictar novament una sentència en què reprenia, de manera exacta, la seva decisió inicial.

1.7. Les representacions processals respectives dels germans Rebés d'Areny-Plandolit, així com la representació processal dels demandants, van presentar un recurs d'apel·lació contra aquesta darrera sentència de la Batllia i, el 29 de novembre del 2016, la Sala Civil del Tribunal Superior de Justícia, mitjançant sentència, va estimar els recursos interposats pels Srs. Antoni i Neus Rebés d'Areny-Plandolit i va revocar la sentència de la Batllia per tal com va considerar que en el moment de formalitzar l'acte de renúncia, l'any 2000, cap llei exigia una autorització judicial prèvia.

1.8. La representació processal dels Srs. Julià i Guillem Rebés Ventura va formular, aleshores, un incident de nul·litat d'actuacions per considerar que s'havia vulnerat l'article 10 de la Constitució.

1.9. El 13 de febrer del 2017, la Sala Civil del Tribunal Superior de Justícia va dictar un aute en què decidia desestimar l'incident de nul·litat d'actuacions esmentat.

1.10. El 9 de març del 2017, la representació processal dels Srs. Julià i Guillem Rebés Ventura va interposa un recurs d'empara contra les resolucions esmentades de la Sala Civil del Tribunal Superior de Justícia, per una presumpta vulneració del dret a la jurisdicció en diversos dels seus vessants, reconeguts a l'article 10 de la Constitució.

2. Argumentació jurídica

2.1. Argumentació jurídica dels recurrents

- Els recurrents consideren que les resolucions de la Sala Civil han vulnerat els drets recollits a l'article 10 de la Constitució i, en particular, el dret a obtenir una decisió fonamentada en Dret, i, per tant, demanen l'anul·lació d'aquestes resolucions i que es retrotreguin les actuacions al moment anterior a la vulneració esmentada per tal que se'ls reposi en la plenitud dels seus drets, reconeixent així mateix que s'ha vulnerat el dret a un procés de durada raonable i se'ls indemnitzi segons correspongui, incloent les despeses processals d'aquesta part.

- Segons el parer dels recurrents, les resolucions impugnades no estarien degudament fonamentades en Dret, perquè els magistrats de la Sala Civil s'haurien fonamentat en el Decret de Nova Planta de 1716 i en els usos i costums del dret català que no exigien, a la data de la renúncia, -l'any 2000- una autorització judicial prèvia.

- Així mateix, segons el parer també dels recurrents, la Constitució d'Andorra de 1993 i el Conveni relatiu als drets de l'infant, integrada a l'ordenament jurídic andorrà des de 1995, impliquen, tal com ho havia considerat la Batllia, que l'infant ha de ser escoltat en qualsevol procediment judicial o administratiu que l'afecti.

- Per consegüent, les resolucions impugnades han vulnerat de manera manifesta el dret a obtenir una decisió fonamentada en Dret, ja que quan van considerar que no hi havia cap fonament jurídic en l'obligació d'obtenir una autorització judicial prèvia a la renúncia d'uns menors d'edat al llegat decidit per la seva tia, no van tenir en compte la font jurídica de la Constitució d'Andorra.

- Aquesta renúncia mancada de fonamentació jurídica els ha causat uns danys morals, motiu pel qual demanen el seu rescabalament.

- Els recurrents manifesten que s'ha vulnerat el dret a un judici raonable, atès que del 2012 al 2015 no es va produir cap actuació processal per part dels òrgans judicials i demanen igualment una indemnització pels perjudicis soferts.

2.2. Argumentació jurídica de la Sala Civil del Tribunal Superior de Justícia

- La Sala Civil considera que en la data en què l'acte de renúncia va tenir lloc, el 7 d'abril del 2000, la legislació andorrana no establia l'obligació de demanar una autorització judicial quan un pare renunciava en nom dels seus fills a una herència que els hi era deferida.

- Efectivament, l'obligació de demanar una autorització judicial prèvia per renunciar a una herència deferida a un infant no va ser establerta fins a l'entrada en vigor de la Llei 15/2004, del 3 de novembre, qualificada d'incapacitació i organismes tutelars.

- Per consegüent, en el 2000, any de la renúncia impugnada, aquesta obligació no existia i calia aplicar el dret vigent, és a dir, el dret heretat del Dret català anterior al Decret de Nova Planta de 1716, el qual no establia una autorització judicial prèvia per tal que un pare renunciés a un llegat atribuït al seu fill menor d'edat.

- Per recolzar aquesta argumentació, la Sala Civil exposa una abundant i antiga doctrina jurídica andorrana que conforta la tesi d'acord amb la qual la tradició jurídica andorrana excloïa, fins a l'any 2004, l'obligació de demanar una autorització judicial prèvia a un acte mitjançant el qual un pare renunciava en nom del seu fill menor a l'herència que li havia estat deferida.

- Per tant, la decisió està degudament fonamentada en Dret i els demandants no podien pretendre haver estat perjudicats i ser indemnitzats.

- Pel que fa a la durada excessiva del procediment davant la Batllia i la seva indemnització, considera que el procediment adequat s'hagués hagut d'instar davant el Ple del Tribunal Superior de Justícia.

2.3. Argumentació jurídica del Ministeri Fiscal

- El Ministeri Fiscal destaca que els recurrents presenten les mateixes al·legacions que ja van presentar davant la justícia civil ordinària i pretenen transformar el recurs d'empara en un recurs de cassació.

- Ara bé, el recurs d'empara no és un procediment d'apel·lació, ni un procediment de cassació i el Tribunal Constitucional no és una tercera instància jurisdiccional.

- Segons el seu parer, les decisions impugnades no són il·lògiques o arbitràries, atès que es fonamenten en el Dret andorrà que deriva del Dret català anterior al Decret de Nova Planta de 1716 i de la *communis opinio* dels juristes.

- La duració excessiva del procediment no va poder ser valorada pel Tribunal Superior de Justícia,

atès que no es va interposar en el marc del procediment adequat i, per tant, no pot ser objecte d'aquest recurs d'empara.

2.4. Argumentació jurídica de la representació processal dels Srs. Xavier i Carme Rebés d'Areny-Plandolit

- Aquesta part manifesta que no va participar a la renúncia dels llegats objecte de litigi; que es tracta d'un tema que involucra els recurrents i els seus progenitors i que s'hagués hagut de seguir l'acció que els permetés obtenir danys i perjudicis contra els progenitors que es van beneficiar indegudament.

- També precisa que, contràriament a allò que asseguren els recurrents, aquesta part els va escoltar, i fins i tot, els va ajudar econòmicament durant tres anys, manifestant-los-hi que acatarien allò que la Justícia decidís.

- Per acabar, demana que es resolgui segons dret i que en cap cas aquesta part sigui objecte de cap condemna.

2.5. Argumentació jurídica de la representació processal del Sr. Antoni Rebés d'Areny-Plandolit

- Aquesta part considera que les resolucions de la Sala Civil del Tribunal Superior de Justícia estan perfectament motivades.

- Reprèn els seus arguments i en concret insisteix en el fet que a la data de l'acte de renúncia, la legislació positiva andorrana no exigia cap autorització judicial prèvia per poder renunciar a una herència atribuïda a un menor.

- Considera que el dret en vigor a aquella data derivava del Dret català anterior al Decret de Nova Planta de 1716, confortat per l'opinió comuna dels juristes.

- Afegeix que cas d'allunyar-se d'aquesta font jurídica per tal de poder establir la necessitat d'una autorització prèvia a una renúncia, el Tribunal Constitucional substituiria la funció del legislador.

- Pel que fa a la indemnització per danys morals demanada pels recurrents, aquesta part destaca que si no hi ha necessitat de l'autorització esmentada, no hi ha falta, ni contractual ni extracontractual, i, per tant, no hi ha perjudici econòmic, ni moral. En qualsevol cas, els recurrents no han demostrat el perjudici que al·leguen.

- Pel que fa a la durada irraonable del procediment, a banda de considerar la seva inconveniència processal en aquest cas, aquesta part considera que la demora és deguda als propis actes dels recurrents pel seu capteniment en no voler denunciar la seva mare, signatària també de les renúncies.

- Per acabar, demana que es desestimi l'empara formulada i que es condemni els recurrents al pagament de les costes del procediment, inclosos els honoraris d'advocat i de procurador.

2.6. Argumentació jurídica de la representació processal de la Sra. Neus Rebés d'Areny-Plandolit

- Aquesta part considera que les resolucions de la Sala Civil del Tribunal Superior de Justícia estan raonades en Dret, ja que el jutjador ha fonamentat en arguments jurídics els motius pels quals no compartia els raonaments de la sentència de la primera instància i quines eren les normes aplicables al cas.

- Seguidament, descriu la competència del Tribunal Constitucional en el marc del recurs d'empara; i reprèn la seva jurisprudència d'acord amb la qual declara que els convenis internacionals i les decisions dels òrgans supranacionals són elements d'interpretació però que no vinculen als jutges andorrans.

- Afegeix que la Sala Civil en l'aute que resol l'incident de nul·litat d'actuacions exposa els motius pels quals els articles 12 i 16 del Conveni sobre els Drets de l'Infant no tenen res a veure amb l'objecte d'aquest litigi. Aquest Conveni defensa la funció de la família en la vida dels infants i els Estats estan obligats a respectar la responsabilitat primordial dels pares en matèria d'atenció i orientació pels seus fills.

- El pare dels recurrents tenia la responsabilitat de vetllar pel benestar dels seus fills i en el moment de la renúncia, ho va fer amb aquesta finalitat; en les actuacions hi ha constància que els legataris de la família van renunciar als llegats per tal de solucionar els conflictes que havien tingut els quatre germans durant anys a rel de les herències del pare i de la germana.

- Tant pel que fa a la qüestió dels danys morals, com pel que fa a la durada irraonable del procés, aquesta part considera que no li correspon manifestar-se al respecte, atès que són qüestions que no l'incumbeixen directament.

- Per acabar, demana al Tribunal Constitucional que tingui per presentades aquestes al·legacions als efectes escaients.

3. Fonaments jurídics del Tribunal Constitucional

3.1. El recurs d'empara no és una tercera via de recurs judicial i el Tribunal Constitucional no és una tercera instància ni un tribunal de cassació.

3.2. Quan allò que s'al·lega és la vulneració del dret constitucional a obtenir una decisió fonamentada en Dret, el Tribunal Constitucional no pot procedir a la correcció jurídica de la selecció, la interpretació i l'aplicació de la legislació efectuades pels òrgans judicials, salvat que la decisió no estigui motivada, que s'hagi comés un error material evident, que la decisió sigui lògicament o jurídicament irraonable o que la selecció, la interpretació i l'aplicació de la legislació s'apartin de manera evident de la *communis opinio* dels juristes.

3.3. En aquesta causa, l'única qüestió de Dret sobre la qual el Tribunal Constitucional s'ha de pronunciar és sobre la qüestió de saber si, en la data en què es va realitzar l'acte de renúncia, el Dret imposava o no l'obligació de demanar una autorització judicial prèvia.

3.4. Es constata que a l'any 2000, any de l'acte de renúncia per part del pare dels llegats deferits als

recurrents per la seva tia, aquesta obligació no existia, ja que va ser introduïda pel legislador en la Llei 15/2004, del 3 de novembre, qualificada d'incapacitació i organismes tutelars, que hagués pogut ser interpretada per analogia.

3.5. No obstant això, també s'ha de destacar que de les decisions del Tribunal Constitucional es desprèn que la legislació andorrana anterior a la Constitució de 1993 ha d'interpretar-se a la llum de l'ordenament jurídic creat per aquesta Constitució i pels convenis internacionals regularment ratificats que incorpora en l'ordenament jurídic.

3.6. Ara bé, la Constitució de 1993 en l'article 13 declara el principi de la protecció de la família, en l'article 14 el dret a la protecció contra les intrusions en la vida privada i familiar i en l'article 27 el dret a la propietat privada i a l'herència.

3.7. Altrament, en la data de la renúncia, Andorra havia ratificat la Convenció sobre els Drets de l'Infant que disposa primerament que als efectes d'aquesta Convenció, s'entén com infant tot ésser humà menor de divuit anys; i, seguidament, en el seu article 12 disposa que: "*1. Els estats parts garanteixen a l'infant, que estigui en condicions de formar-se un judici propi, el dret d'expressar lliurement la seva opinió sobre tota qüestió que l'afecti; les opinions de l'infant han d'ésser degudament preses en consideració tenint en compte la seva edat i el seu grau de maduresa; 2. A tal fi, hom donarà especialment a l'infant la possibilitat d'ésser escoltat en qualsevol procediment judicial o administratiu que l'afecti, sigui directament, sigui per l'intermediari d'un representant o d'un organisme apropiat, de manera compatible amb les normes de procediment de la legislació nacional.*"

Així mateix, en l'article 16 disposa que: "*1. Cap infant serà l'objecte d'immixtions arbitràries o il·legals en la seva vida privada, la seva família, el seu domicili o la seva correspondència, ni d'atacs il·legals al seu honor i a la seva reputació; 2. L'infant té el dret a la protecció de la llei contra tals immixtions o atemptats*."

3.8. A l'any 2000, any en què es va realitzar l'acte de renúncia, la Constitució i els acords internacionals integrats en l'ordre jurídic andorrà estableixen, de manera clara, el principi de la protecció dels drets dels infants i, en particular, el seu dret a ser escoltats en tots els procediments que els afectessin.

3.9. Per tant, seleccionant el Dret català anterior al Decret de Nova Planta de 1716 per fonamentar la seva decisió més que no pas els principis derivats de la Constitució de 1993 i la Convenció sobre els Drets de l'Infant, ratificada pel Consell General el 22 de novembre de 1995, el Tribunal Superior de Justícia ha ignorat la nova realitat constitucional i ha pronunciat una decisió il·lògica i jurídicament irraonable, ja que s'aparta de manera evident de la *communis opinio* actual del conjunt dels juristes en profit de la *communis opinio* del segle .

3.10. A més, aquest raonament és aquell que va emprar la Batllia per declarar la nul·litat de l'acte de renúncia, nul·litat que va ser revocada per la Sala Civil del Tribunal Superior de Justícia.

3.11. Pel que fa a la vulneració del dret a un procés de durada raonable al·legada pels recurrents, d'acord amb la jurisprudència d'aquest Tribunal en relació amb aquesta qüestió, cal, en cada cas, ponderar la durada de les diferents fases del procediment, la complexitat de la causa, l'activitat dels òrgans judicials i l'activitat o l'actitud de les parts del procés.

3.12. De les actuacions es desprèn que el darrer escrit presentat davant la Batllia data del mes de

juliol del 2012, tot i que la part recurrent va instar el pronunciament de la sentència, aquesta no va ser dictada fins al 8 d'abril del 2015. Aquest lapse de temps, durant el qual la resolució de la causa depenia únicament de la Batllia, és excessiu.

El fet que aquesta sentència fos anul·lada per la Sala Civil per tal de permetre la participació de la mare dels recurrents a la causa no va derivar en cap retard destacable per a la continuació d'aquesta, ans al contrari, res es pot retreure a la diligència de la Batllia a partir d'aquest moment, així com a la Sala Civil del Tribunal Superior de Justícia en la resolució de l'apel·lació i en la de l'incident de nul·litat d'actuacions.

Per tant, el retard sense justificació s'ha de circumscriure al lapse de temps que comprèn del mes de juliol del 2012 al 8 d'abril del 2015 i, per aquest motiu, cal declarar que s'ha vulnerat el dret a un procediment de durada raonable.

DECISIÓ:

En atenció a tot això que s'ha exposat, el Tribunal Constitucional, per l'autoritat que li confereix la Constitució del Principat d'Andorra,

HA DECIDIT:

1. Declarar la vulneració del dret a la jurisdicció en el seu vessant del dret a obtenir una decisió fonamentada en Dret i del dret a un procediment de durada raonable, reconeguts a l'article 10 de la Constitució.

2. Anul·lar la sentència del 29 de novembre del 2016 i l'aute del 13 de febrer del 2017, dictats per la Sala Civil del Tribunal Superior de Justícia.

3. Retrotreure les actuacions davant la jurisdicció competent per tal que decideixi en relació amb el retorn, si s'escau, dels llegats als recurrents, així com en relació amb la indemnització que els correspongui per danys morals i per la durada excessiva del procediment.

4. Publicar aquesta sentència, d'acord amb allò que disposa l'article 5 de la Llei qualificada del Tribunal Constitucional, al Butlletí Oficial del Principat d'Andorra.

I així, per aquesta sentència nostra, que ha de ser notificada a la representació processal dels Srs. Julià i Guillem Rebés Ventura, a la representació processal de la Sra. Neus Rebés d'Areny-Plandolit, a la representació processal del Sr. Antoni Rebés d'Areny-Plandolit, a la representació processal dels Srs. Xavier i Carme Rebés d'Areny-Plandolit, a la societat Guillemó, SA, a la Sra. Montserrat Ventura Robira, al president de la Batllia, al president del Tribunal Superior de Justícia i al Ministeri Fiscal ho pronunciem, manem i signem a Andorra la Vella, el 14 de juliol del 2017.

Isidre Molas Batllori
President

Dominique Rousseau
Vicepresident

Juan A. Ortega Díaz-Ambrona
Magistrat

Laurence Burgorgue-Larsen
Magistrada